

KOTIMAISEN KIRJALLISUUDEN TARKASTELUA GRANSKNING AV INHEMSK LITTERATUR

KALEVI J. HOLSTI: *Suomen ulkopoliittikka suuntaansa etsimässä vuosina 1918—1922. Rudolf Holstin osuus.* Suomentanut Raimo Heiskanen. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki, 1963. 267 s.

Suomen poliittiset ongelmat ja kansainvälinen asema ovat yhä lisääntyneessä määrin tulleet tieteellisen tarkastelun kohteiksi. Erittäin silmiinpistävää tämä on ollut ulkomailla ja nimenomaan Yhdysvalloissa, missä viime vuosina on ilmestynyt lukuisia ansiokkaita Suomen poliittisia kysymyksiä käsitteleviä tutkimuksia. Kasvanut kiinnostus Suomea kohtaan perustuu useihin tekijöihin. Yhdysvalloissa on vähitellen laajalti omaksuttu se tosiasia, että maan intressit yltyvät yli koko maapallon. Tämän vuoksi tarvitaan kaikkien valtioiden ja alueiden syvällistä tuntemusta, minkä hankkimiseksi ollaan valmiit uhraamaan runsaasti tutkijaenergiaa ja varoja. Suomen asioiden tutkimus on osoittautunut erittäin soveliaaksi amerikkansuomalaisille ja heidän jälkeläisilleen nimenomaan muuten usein tutkimukselle ylivoimaiseksi esteeksi muodostuvan Suomen kielen taidon puutteen vuoksi. John Vuorinen ja Marvin Rintala ovat tästä soveltuvuudesta eräitä esimerkkejä. Heidän joukkoonsa on nyt liittynyt Kalevi J. Holsti, jonka väitöskirja *The Origins of Finnish Foreign Policy, 1918—1922: Rudolf Holsti's Role in the Formulation of Policy* on äskettäin ilmestynyt suomeksi.

Holstin kirja kohdistuu hänen isänsä — ja Suomen — harjoittaman ulkopoliittikan erääseen vaiheeseen, itsenäisyyden ensimmäiseen puolivuosisikymmeneen. Tämän ajan jo verrattain etäisenä pidettävä historia on mielenkiintoista ja värikästä luettavaa. Historian tutkijat ovatkin sen oivaltaneet niin koti- kuin ulkomaillakin, sillä lukuisia sitä koskevia tutkimuksia on viimeaikoina ilmestynyt. Lisäksi useat arkistot ovat avanneet näitä aikoja koskevat kätöksensä sekä monet muistelmat ja elämäkerrat tuoneet uutta valoa tapahtumiin ja uutta ainesta tutkijoille. Itsenäisyytemme alkuvuosia koskevat tutkimukset ovat täten lukumäärältään kumulatiivisesti kasvamassa.

Suomen ulkopoliittikan suunnan etsintä oli aikoinaan kaiketi vaivalloisempaa kuin sen nykyinen suunnassa pitäminen. Jos nykyisen ulkopoliittikan muotoilijoilla ovat omat vaikeutensa, olivat Holstin ja muiden poliittisten päätösten tekijöiden hankaluudet monin verroin suuremmat, mikäli vertailu kahden peräti erilaisen ajanjakson välillä on lainkaan oikeutettua. Kansalaissodan voittoisa päätös ei sinänsä taannut hallitukselle maan itsenäisyyden säilymistä. Sisäiset olot olivat vaikeat sodan aiheuttamien haavojen, elintarvikepulan ja poliittisten erimielisyyksien vuoksi. Myös kansainvälinen asema oli epävarma, jollei suorastaan horjuva. Tämän voi sanoa johtuneen ainakin osittain hallitusten vähäisestä ulkopoliittisesta kokemuksesta ja eristyneisyydestä maailmanpoliittisista tapahtumista. Tätä osoittaa mm. saksalaisuuntauksen jäykkä jatkaminen aina Saksan tappioon saakka ja itse asiassa myös reunavaltio politiikan innokas ajaminen. Toisaalta taas Suomi oli noina vuosina kietoutunut niin monitahoisiin kansainvälisiin uhkayhteyksiin ja vastakohtaisuuksiin, että saattaa olla oikeutettua pitää suorastaan mestarillisena sitä tapaa, jolla maamme ohjattiin selville vesille. Kun saksalaiset joukot, jotka olivat osittain vastapainona ympäröivien Luoteis-Venäjällä olleille joukoille, olivat poistuneet Suomesta,

tuli rannikostamme tukialue Englannin merivoimien hyökkäyksille Neuvosto-Venäjää vastaan. Samoihin aikoihin laadittiin vakavassa mielessä suunnitelmia Suomen osallistumiseksi Pietarin valtauksen yhdessä vastavallankumouksellisten kanssa, jotka taas eivät halunneet myöntää Suomelle itsenäisyyttä. Myös toivottiin Itä-Karjalan Suomeen liittämistä ja pelättiin Ahvenanmaan Ruotsiin liittämistä. Kaikki nämä poliittiset ongelmat sisälsivät sotatoimien siemenen ja sotatoimet — viime kädessä — saattoivat uhata myös Suomen itsenäisyyttä. Vaikka Tarton rauha ja Ahvenanmaan sopimus loivatkin pohjan kansainvälisen asemamme vakiintumiselle, jatkuivat aseelliset taistelut vielä kauan Itä-Karjalassa voimistaen erästä Suomen ja Neuvostoliiton toista maailmansotaa edeltäneen keskinäisen epäluottamuksen syytä.

On ehkä ymmärrettävää, että Holsti kaiken tämän kokien päätyi reunavaltiopolitiikkaan etsiessään ratkaisua Suomen turvallisuusongelmalle. Tämä ymmärtämys menee kuitenkin Kalevi Holstin suorittamassa arvioinnissa sangen pitkälle. Hän sanoo (s. 215): »Jos sen sijaan Holstin arvelut siitä, miten Neuvostoliitto ja Saksa suhtautuivat Suomen strategiseen asemaan, olivat oikeita — millaiseksi ne v. 1939 osoittautuivatkin — niin reunavaltiopolitiikka näyttää olleen looginen keino maan turvallisuuden lisäämiseksi. Mitkään väitteet tai julistukset, että Suomi on puolueeton Skandinavian maa, eivät voineet muuttaa neuvostojohdon käsitystä siitä, mikä strateginen merkitys Suomenlahden molemmilla rannikoilla oli Pietarin ja Luoteis-Venäjän turvallisuudelle.» On ilmeistä, että tässä päätellessä on virheitä. Suomen kuuluminen Varsovan sopimuksen nojalla mahdollisesti syntyneeseen sotilaalliseen liittoon tuskin olisi säästänyt Puolaa ja Baltian maita niiden surulliselta kohtalolta, mutta sen sijaan olisi saattanut Suomen kokemiaan suurempiin vaikeuksiin. Tätä tuskin olisi voinut pitää »loogisena keinona maan turvallisuuden lisäämiseksi». Itse asiassa Rudolf Holsti tajusi tämän myöhemmin selvästi ajaessaan 1930-luvun lopulla voimakkaasti sotilaallisen yhteistyön aikaansaamista Ruotsin ja Suomen kesken. Mikäli hän tässä olisi onnistunut, Suomi olisi saattanut säästyä osallistumisesta toiseen maailmansotaan huolimatta siitä, että Kalevi Holstin arviointi neuvostojohdon Suomea koskevista käsityksistä olisikin aivan oikea.

Vaikka Kalevi Holsti on kirjassaan paikka paikoin mennyt sangen pitkälle isänsä toimenpiteiden ja ajatuksenkulkujen ymmärtämisessä, voidaan teosta kaikesta huolimatta pitää tasapuolisena. Ymmärtämyksen vastapainona on näet aimo annos Rudolf Holstin politiikan kritiikkiäkin. Asiallisessa mielessä herättää Holstin kirjaa lukiessa ihmetystä Ahvenanmaan kysymyksen osakseen saama mitätön huomio.

Suomessa on ulkopoliittikkaa koskeva keskustelu usein liittynyt henkilöihin ja latautunut tunnepitoisesti. Rudolf Holsti oli eräs ulkopoliitiikan johtaja, jota koskevat käsitykset ovat olleet varsin tunteenomaisesti sävyttyneitä. Kalevi Holstin kirja poistaa koko joukon näistä yksipuolisista käsityksistä tuoden esille kuvan asiantuntevasta, harkitsevasta ja työteliallaista ulkopoliitiikan johtajasta, joka oli valmis ajamaan suurimman mahdollisen edun saavuttamista Suomelle. Erityisesti lienee syytä korostaa Holstin suurta kiinnostusta ulkopoliittikkaan. Tämä purkautui mm. lukuisiin muistioihin, joissa Holsti arvioi Suomen asemaa ja hahmotteli ulkopoliitiikan suuntaviivoja ja vaihtoehtoja. On syytä epäillä, tokko kukaan muu itsenäisen Suomen ulkoasiainministereistä on tässä suhteessa päässyt lähellekään Holstin työsaavutuksia. Tietysti voidaan sanoa, että ulkopoliitiikan — ja ulkoasiainministerin — menestys ei riipu muistioiden lukumäärästä.

Kalevi Holstin teos on noudattanut uskollisesti poliittisen historian kirjoituksen parhaita ja samalla ikävimpiä traditioita. Se on detaljirikas ja kirjoitustyyliiltään kuiva. Ei edes hyvä käännöskään ole pystynyt poistamaan tätä vaikutelmaa. On valitettavaa, että tietävästi eräät alkuperäisen käsikirjoituksen sangen mielenkiintoiset jaksot on tässä suomalaisessa painoksessa jätetty pois.

Risto Hyvärinen